Környezeti nevelés

A közoktatás szabályozása sokféle módon kíván teret biztosítani a *tanári szabadságnak*. Azok az iskolák, amelyek helyi igényeiket a tantervben is szeretnék kifejezni, választhatnak a különböző mértékben kidolgozott kerettantervek közül, és azokat saját elképzeléseiknek megfelelően helyi tantervvé alakíthatják. A pedagógusok, ha saját tantervet kívánnak kialakítani, lehetőséget kapnak rá, hiszen a kerettantervkészítés ugyanolyan szabad szellemi tevékenység lesz, mint a tankönyvírás.

A Nemzeti Alaptanterv azzal biztosítja a környezetvédelem szempontjainak az érvényesülését az iskolai munkában, hogy előírja: az iskola pedagógiai programjának része a környezeti nevelés is. E szellemben fogalmazza meg azokat a legfontosabb elveket, célokat és feladatokat (természetesen a környezeti neveléssel kapcsolatban is), amelyeket a kerettantervek készítésekor és a helyi tantervek összeállításakor figyelembe kell venni.

A környezeti nevelés célja természet-, embertisztelő, környezetfejlesztő, -védő szokásrendszer kialakítása. Mindezt belső késztetések – esztétikai, érzelmi, erkölcsi megalapozással kell kezdeni, majd intellektuális hatásokkal működtetni. Ennek eredményeként el kell érnünk, hogy a gyermekekben kialakuljon az egészséges életmód, az ökológiai gondolkodás, a kulturált viselkedés iránti igény, legyenek ismereteik a környezet okos és mértéktartó felhasználásáról, a védelem és a fejlesztés egységéről, vagyis alapvető legyen számukra a természet törvényeivel összhangban levő cselekvési (rendszer), kultúra. Gondolkodásukat és cselekedeteiket „A földet nem őseinktől örököltük, hanem gyermekeinktől kölcsönöztük!" híressé vált mondás szelleme hassa át.

E célok megvalósításának alapja a következő szempontok érvényesítése: Az ember és környezete egységes rendszert alkot, így a nevelésnek globálisnak és ökológiai szemléletűnek kell lennie, valamint figyelembe kell vennie az emberi tevékenység hatásait is. El kell érnünk, hogy tanítványaink egységben lássák és érzékeljék a körülöttünk lévő környezetet közvetlen lakóhelyüktől kezdve egészen a Földig mint égitestig. Ami természetesen feltételezi a legfontosabb helyi, regionális és nemzetközi kérdések ismeretét is.

Mivel a környezeti nevelés magatartást formál, elsősorban a gyerekek személyes aktivitására, tevékenységére építsünk, serkentsük őket egyre nagyobbfokú együttműködésre. A környezeti problémák megoldása kulturális, gazdasági és politikai tényezők összehangolását jelenti, s csak összefogással érhetők el.

A tudathoz az érzelmeken keresztül vezet az út. Valamit védeni, valamiért tenni vagy elutasítani csak akkor szabad, ha ismerem értékét az egészben.

Minden életkorban más-más környezeti érzékenységgel, problémamegoldó képességgel, értékrenddel rendelkeznek tanítványaink. Ehhez mindig a megfelelő nevelési-oktatási módszereket kell hozzárendelni. A kisiskolás korú gyerek számára a környezeti nevelés során is a pedagógus a példakép. Az ő környezeti kultúrája, érzelmi viszonyulásai, személyes hatása döntő tényező, noha a nevelés megalapozása a családban gyökerezik. A serdülő korú gyermek számára a tanulási helyzeteket élményközpontú, gazdag tapasztalatokat kialakító tevékenységekbe kell ágyazni, hogy kialakuljon felelős környezeti magatartásuk. Ennek feltétele a problémák felismeréséhez,

megértéséhez, megoldásához szükséges alapvető jártasságok, készségek kialakítása. A hitelesség, a problémák iránti érzékenység, nyitottság, a helyes módszerekkel együtt érző, segítő emberségre neveli a gyerekeket. Törekednünk kell arra, hogy tanítványaink kritikusan tudják elemezni és értékelni a környezetre vonatkozó cselekedeteket, intézkedéseket. Ifjúkorban fokozatosan meg kell valósítani a „Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!" elvet.

A pozitív jövőkép kialakulása érdekében a gyerekekben a maradandó mintákat erősítsük, méghozzá úgy, hogy reálisan bemutatjuk a jelen környezeti problémáit, ugyanakkor azok megoldásához hozzásegítjük tanítványainkat.

A környezeti nevelésben minden tantárgynak van szerepe, de a bennük foglalt környezeti elemeket egységes természettisztelő szemléletté kell integrálni. A környezeti nevelés tantárgyközi jellegű – nem lehet egy tantárgy csupán –, be kell épülnie az iskolai, sőt iskolán kívüli nevelés valamennyi részletébe direkt és indirekt módon egyaránt.

BARANYI KÁROLY

Környezeti nevelés – egészségvédelem gyermekkorban

A környezeti tényezők egészségre gyakorolt hatásának elemzésével, vizsgálatával foglalkozó egészségügy helye a környezetvédelemben nem lehet kétséges. A humánökológiai szemléletű környezetegészségügy az ember és a környezet kiegyensúlyozott kapcsolatának megteremtésében érdekelt, amely kapcsolatban az embert és az emberi tevékenységet az ökoszisztéma részeként kezeli. Ennek megfelelően az ember egészségének védelmére kidolgozott korszerű egészségprogramokban a várható egészségi kockázat megítéléséhez ma már nem elegendő az egészségre közvetlenül ható direkt környezeti expozíció vizsgálata, azaz a konvencionális kockázatbecslés, hanem figyelembe kell venni az ökoszisztéma egyéb részrendszereit, az ott lezajló folyamatok révén az embert érintő közvetett hatásokat is (rendszerorientált kockázatbecslés).

A gazdaság – környezet – egészség egymástól elválaszthatatlan kapcsolata olyan vitathatatlan tény, amelynek minden környezetet vagy gazdaságot érintő döntési folyamatban integráltan kell megjelennie. A korszerű környezetegészségügy az egészség stratégiákban mindenkor számol a határterületi (egészségügyi és nem egészségügyi) tudományágak, az egyének és a közösségek együttműködésével. A környezetegészségügyi feladatok különböző társadalmi színtereken történő érvényesüléséhez az 1991. évi XI. tv az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálatról biztosít jogi hátteret. E törvényben kerül megfogalmazásra a szolgálat népegészségügyi és egészségvédelmi tevékenysége.

A Magyar Higiénikusok Társasága a környezeti és az egészségi állapotra vonatkozó helyzet ismeretében a humánökológiai szemléletű környezetegészségügy működését bizonyos feltételek megléte esetén látja biztosítottnak. Ezek:

– szisztematikus közegészségügyi monitorrendszer működtetése, az egészségre vonatkozó adatok gyűjtése, rendszerezése, elemzése céljából

– információs rendszer kialakítása és hozzáférhetővé tétele a döntéshozók, az egészségügy, a határtudományok, ill. a lakosság részére

– környezetegészségügyi célok megállapítása, a szükséges eszközrendszer megte-